

Nord Noord - Limburg | Niederrhein | Süd Zuid - Gelderland

MUZIEK
BIENNALE
NIEDERRHEIN
2008

29. August -
2. November
2008

PASSANTEN...

... lauschen der Landschaft
... luisteren naar het landschap

Ein festival stellt sich vor
Een festival stelt zich voor

„Ein offenes Land, nach Westen geöffnet, europäisch im alten Sinne. (...) Die politische Grenze (...) hatte nie etwas wirklich Trennendes gehabt; Großfamilien siedelten von Alters her beiderseits und blieben im Verbund. Kaum ein Alteingesessener aber auch, der nicht Franzosen und Spanier unter seinen Vorfahren hätte; und im Bewusstsein ist Paris weder fern noch fremd.“

F.J. VAN DER GRINTEN

Passanten

Die Rhein-Maas-Ebene zwischen Köln und Arnhem war immer Durchzugsland: Römer, Franken, Merowinger, Spanier, Franzosen, Preußen kamen und gingen, kreuzten ihre Waffen, erprobten ihre Herrschaftssysteme. Aber sie hinterließen dabei auch, sozusagen en passant, ihre Spuren in diesem stillen flachen Land mit ferner Horizont. Sprachen, Sitten, Denkweisen, Temperamente, Begabungen und Geschick verschmolzen und begründeten eine bodenständige Weltbürgerlichkeit, die ihresgleichen sucht. Wenige Regionen in Europa wurden so stark geprägt vom Puls des kulturellen Austauschs, und die Dynamik des Aufnehmens und Weitergebens, Beherbergens und Entsendens ist bis heute ungebrochen.

Das Programm der Muziek Biennale Niederrhein spürt im September und Oktober 2008 den Begegnungen der Passanten an den Schnittpunkten ihrer Passagen in einer Vielzahl von Einzelveranstaltungen und touristischen Ausflugsangeboten entlang der deutsch-niederländischen Grenze nach.

Passanten

Een open land, geopend naar het Westen, volgens de oude Europese gedachte. (...) De politieke grens (...) vormde eigenlijk nooit een echte scheidslijn; families vestigden zich van oudsher aan beide zijden van de grens en bleven toch met elkaar verbonden. Iedereen had wel Fransen of Spanjaarden onder zijn voorouders en Parijs voelde noch ver noch vreemd.“

F.J. VAN DER GRINTEN

Passanten

De Niederrhein, het grensoverstijgende gebied dat zich uitstrekkt van Arnhem tot Keulen, is door de tijd heen altijd een “doorgangsgebied” geweest. Romeinen, Franken, Merovingen, Spanjaarden, Fransen en Pruisen kwamen, kruisten hun degens en veroverden het gebied. Allemaal lieten ze, zogezegd en passant, hun sporen achter in deze stille Rijn-Maasvlakte. Er zijn maar weinig gebieden in Europa die zo sterk gevormd zijn door de diverse volken en culturen die er passeerden. De taal, de gebruiken en de denkwijzen smolten samen en vormden de basis voor een uniek wereldburger-schap, waardoor een dynamische culturele uitwisseling ontstond.

In het najaar van 2008 zal de Muziek Biënnale Niederrhein deze dynamiek trachten bloot te leggen met tientallen concerten en toeristische arrangementen in de grensstreek. Met het programma probeert het festival op het spoor te komen van passanten en hun bijzondere ontmoetingen.

„Der Niederrhein, denk ich immer, macht einem nix vor. Da gibbet keine kalkulierte Romantik, sondern eine Musik aus Vergessen und Erinnern, un da draus entsteht das Gefühl am Ende der Welt, am Ende aller Tage zu sein.“

HANNS DIETER HÜSCH

Muziek Biennale Niederrhein

In der alle Grenzen überschreitenden, universellen Sprache der Musik wird die Geschichte einer einzigartigen Globalisierung wieder entdeckt, ausgeleuchtet, neu erprobt und gefeiert. Schau- und Hörplätze sind die Denkmäler dieser Geschichte: Schlösser und Burgen, Klöster und Kirchen, Häuser und Höfe, Parks und Gärten und Räume der Kunst. Die Künstler des Festivals kommen von Nah und Fern, sind Meister der Lautenmusik des 17. Jahrhunderts oder namhafte Protagonisten der zeitgenössischen Musikszene, gefeierte Sänger oder virtuose Pianisten, charismatische Jazzer oder begnadete Barock-Spezialisten. Allen gemeinsam ist neben ihrem großen Renommée musikalischer Individualismus gepaart mit enormer Lust am Dialog. Und so ist es nur konsequent, dass auch die Menschen aus der Region, ob Laienmusiker oder Landwirt, Kulturveranstalter oder kreativer Kopf, gestaltend eingebunden werden.

Mit einem facettenreichen und sinnlichen Programm heißt die Muziek Biennale Niederrhein ihr Publikum willkommen. Auf dass es nicht nur „passiere“, sondern eine Zeit in dieser unverwechselbaren europäischen Kulturlandschaft zwischen Rhein, Maas und Waal verweile.

„De Niederrhein, denk ik altijd, doet zich niet beter voor dan het is. Daar heeft men geen zogenaamde romantiek, maar klinkt muziek van vergeten en herinneren, waaruit het gevoel ontstaat aan het einde van de wereld, het einde der tijden te zijn.“

HANNS DIETER HÜSCH

Muziek Biennale Niederrhein

Muziek, de taal die alle landsgrenzen overstijgt, vertelt opnieuw het unieke verhaal van de Niederrhein waar werelden nog altijd samensmelten. Dit zal plaatsvinden op historische plekken, zoals kastelen en burchten, kloosters en kerken, landhuizen en boerderijen, parken, tuinen en musea. De musici van het festival komen van heinde en verre. Van meesters in de 17e eeuwse luitmuziek tot hoofdrolspelers uit de hedendaagse muziekscène, van gevierde vocalisten tot virtuoze pianisten en van voortreffelijke jazzmuzikanten tot begenadige barokspecialisten. De gerenommeerde solisten en ensembles hebben een ding gemeen: hun passie voor de dialoog die muziek teweeg kan brengen. Juist vanwege die dialoog zullen mensen uit de regio, boeren, amateurmuzikanten, culturele instellingen en andere creatievelingen, deel uitmaken van het festival.

Met een scherpzinnig en gevarieerd programma heet de Muziek Biennale Niederrhein haar publiek van harte welkom, in de hoop dat het niet slechts passeert, maar enige tijd in de culturele rijkdom van de Niederrhein zal verblijven.

MUZIEK
BIENNALE
NIEDERRHEIN
2008

„Diese Erde ist für Spaziergänger da, nicht für Marschierende. Für Spaziergänger, ich meine: langsam, ohne Ziel Wandernde. Man wird hier nicht müde. Die Rast ist in der Wanderung eingeschlossen.“

JOSEPH ROTH

Musik auf Schlössern und Burgen

Adel verbindet: Schon die Klever Grafen und Herzöge, Nachfahren von Lohengrin und Elsa von Brabant, orientierten sich flämisch-burgundisch, und auch das Herzogtum Geldern war eine Brücke zwischen Ost und West. Hunderte von Schlössern und Wasserburgen legen noch heute Zeugnis ab von der wechselvollen Geschichte der Adelsgeschlechter in den Niederrhein-Ländern. Einst waren sie Zentrum kulturellen Lebens, zogen Maler und Musiker an; mit der Muziek Biennale Niederrhein ist der Dornrösenschenschlaf vorbei: Wandelkonzerte auf Schloss Wissen und Schloss Hertefeld, Streichquartette auf Burg Boetzelaer, eine Hommage an den Niederrhein-Liebhaber und österreichischen Hoforganisten Johann Jacob Froberger auf Schloss Ringenberg, eine biedermeierliche Landpartie nach Haus Wohnung in Voerde und ein Bandoneon-Festival auf Burg Linn zu Ehren der dem Krefelder Heinrich Band zu verdankenden „besten aller deutschen Erfindungen“ bringen neues Leben in die altehrwürdigen Gemäuer.

Musik in Klöstern und Kirchen

Spirituelle Expeditionen in die Niederrhein-Lande folgen großen Vorbildern: Die erste deutsche Niederlassung der Zisterzienser von Citeaux entstand in Kamp. Der deutsche Pater Arnold Janssen machte aus Steyl bei Venlo ein Klosterdorf. Der spätmittelalterliche Mystiker Thomas Hamarken wuchs in Kempen auf, bevor er unter dem Namen „Thomas a Kempis“ nach Zwolle auswanderte. Smakt in Nord-Limburg wurde zum Ort des Gebets und der Verehrung des heiligen Josef, Schutzpatron für ein glückliches Leben; Tienray und Kevelaer waren und sind Zentren der Marienverehrung. Später spiegelte sich die weltoffene Denkweise am Niederrhein in einem weitblickenden Maß an Religionstoleranz, die die reformierte Konfession schon einbezog, als sie rechtsrechtlich noch längst nicht anerkannt war. Folgerichtig bringen im Rahmen der Muziek Biennale Niederrhein Werke von Bach und Monteverdi, Schubert und Sallinen, Jean de Castro, Olivier Messiaen und Konfuzius (!), John Scofield und Mark Feldman Abteien und Klöster, Dome, Kirchen und Kapellen zum Klingen.

Musik
in Klöstern
und Kirchen

Musik
auf Schlössern
und Burgen

Muziek in kloosters en kerken

„Deze grond is voor wandelaars, niet voor marcheerders. Voor wandelaars die langzaam, zonder doel wandelen. Zo wordt men niet moe, maar vindt men rust in het wandelen.“

JOSEPH ROTH

Muziek op kastelen en burchten

Adel verbindt. Zo oriënteerden de Kleefse graven en hertogen, nazaten van Lohengrin en Elsa van Brabant, zich al op het hertogdom Bourgondië en met het hertogdom Gelre ontstond een brug tussen Oost en West. De honderden kastelen en burchten vertellen vandaag de dag nog van de veelbewogen geschiedenis van de adellijke geslachten in de Niederrhein. In vervlogen tijden fungeerden de kastelen als centra voor het culturele leven waar schilders en muzikanten hun opdrachtgevers vonden. Muziek Biënnale Niederrhein zal de in slaap gedommelde kastelen en burchten wakker kussen met een keur aan muzikale activiteiten. Zo zijn er de wandelconcerten op Slot Wissen en Slot Hertefeld, een strijkkwartet op Burg Boetzelaer en een hommage aan de Oostenrijkse hoforganist Johann Jacob Froberger op Slot Ringenberg. Verder vindt op de waterburcht in Voerde een biedermeier landfestijn plaats en wordt met een bandoneonfestival op Burcht Linn een ode gebracht aan de Krefeldse Heinrich Band, uitvinder van dit bijzondere instrument.

Muziek
op kastelen en
burchten

Muziek in kloosters en kerken

Een religieuze speurtocht door de Niederrhein levert grootse vondsten op. Enkele voorbeelden: de eerste Duitse vestiging van de Cisterciënzers van Citeaux ontstond in Kamp en de Duitse, in 2003 heilig verklaarde Pater Arnold Janssen maakte van Steyl, nabij Venlo, een kloosterdorp. De laat-middeleeuwse mysticus Thomas Hamarken groeide op in Kempen, pas later week hij onder de naam "Thomas a Kempis" naar Zwolle uit. Ook vormden Kalkar, Xanten en Kevelaer in de middeleeuwen het centrum van de bedevaartscultuur. Het Noord-Limburgse Smakt is in de afgelopen drie eeuwen uitgegroeid tot een oord van gebed en verering van St. Jozef, de patroonheilige voor een gelukkig leven. Hier vlakbij, in Tienray, ontwikkelde zich vanaf 1875 een klein Lourdes, een plek waar O.L. Vrouw van Lourdes, de 'nieuwe Maria', vereerd wordt. Door de spirituele diversiteit ontstond in de Niederrhein een 'werelds denken' dat zich later weerspiegelde in tolerantie ten aanzien van verschillende religies. Zo werden bijvoorbeeld de gereformeerden volop bij het maatschappelijk leven betrokken, terwijl ze staatsrechtelijk nog lang niet erkend werden. Muziek Biënnale Niederrhein laat de abdijen en kloosters, kerken en kapellen opnieuw klinken met muziek van o.a. Bach, Monteverdi, Schubert en Sallinen, Jean de Castro, Olivier Messiaen, Konfucius (!) en moderne componisten zoals John Scofield en Mark Feldman.

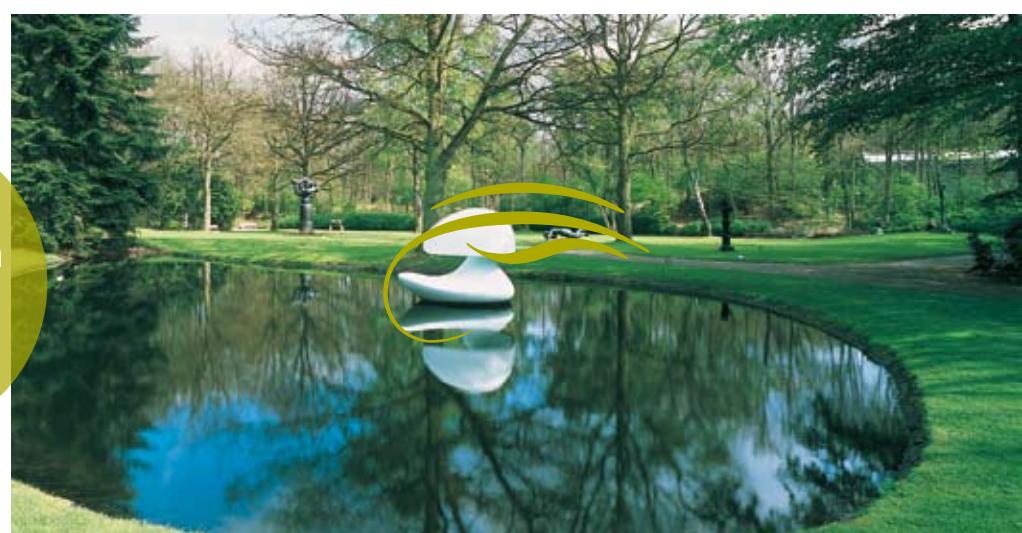
Musik in Parks, Gärten und Räumen der Kunst

Ob unter freiem Himmel oder innerhalb von (vier) Wänden: Die Niederrhein-Lande sind voll von Bekenntnissen künstlerischen Gestaltungswillens. Dafür stehen Namen wie Henrik Douberman und Joseph Beuys, Wilhelm Lehmbruck und Erwin Heerich, Maximilian von Weyhe und Karl-Heinrich Müller sowie auf niederländischer Seite Shinkichi Tajiri, Anton Rooskens und Jan Dibbets. Die Terrassenanlage von Kloster Kamp als Vorahnung von Sanssouci oder der englische Landschaftspark um Schloss Dyck als Traum von Freiheit erheben die Natur in den Rang der Kunst; Kunstwerke in Grünanlagen und Naturschutzgebieten wie der Skulpturenpark in Viersen, die Museumsinsel Hombroich und der Odapark in Venray geben die Kunst in die Obhut der Natur. Und das Biblische Freilichtmuseum im Heilige Landstichting mit seinen fünf religionsgeschichtlichen Pavillons bringt den spirituellen Aspekt ins Spiel. Mitunter genügt die Kunst auch sich selbst und hält Einzug in eigens für sie geschaffene Räume. Indem sie solche Orte mit Musik erfüllt, schärft die Muziek Biennale Niederrhein den Blick für die Kunst der Natur und die Natur der Kunst – mit Hilfe von Simone de Beauvoir im Kurhaus Kleve, Franz Schubert und der Franui Musicbanda im Skulpturenpark Viersen oder mit Eric Vloeimans' Gatecrash im Odapark Venray.

Musik
in Haus
und Hof

Musik in
Parks, Gärten
und Räumen
der Kunst

Muziek
in parken,
tuinen en
musea

Muziek in huizen en boerderijen

De geur van de weide wereld in de neus, maar tot aan de knieën in de modder – ook dat kenmerkt de Niederrhein. Want, ondanks dat aristocraten en geestelijken altijd hun stempel op de regio drukten, geeft het boerenleven de Niederrhein zijn gezicht. Uitgestrekte velden, boomgaarden, windmolens, knotwilgen en grote boerenerven bepalen nog altijd het landschap. Akkerbouw en veeteelt voorzagen de bevolking generaties lang van voedsel. Maar ook nu nog vormt de agrarische sector de ruggengraat van de regio. Door de economische druk en milieuvorschriften moeten de boeren echter veel creativiteit en doorzettingsvermogen hebben, om hun bestaan veilig te stellen. De Muziek Biënnale Niederrhein probeert de toeschouwer bewust te maken van de betekenis en de uitdaging van dit bestaan. Bovendien biedt de festivalorganisatie nieuwe perspectieven door de boerderijen als middelpunt van een cultureel evenement te kiezen. De biënnale doet dat bijvoorbeeld met Toscaanse blaasmuziek op Gut Heimendahl, liederen van Eisler in het Franz Pfannerhuis, Alphorn-Jazz op Tho-Rits-Hof, Franse vreugde op Erprathshof en barokke belevenissen op Kirschhof.

Muziek in parken, tuinen en musea

Zowel in de openlucht als verscholen achter muren vindt men in de Niederrhein veel plekken die getuigen van artistieke processen. We kunnen namen noemen als Joseph Beuys en Henrik Douberman, Wilhelm Lehmbruck en Erwin Heerich, Maximilian von Weyhe en Karl-Heinrich Müller en aan Nederlandse zijde Shinkichi Tajiri, Anton Rooskens en Jan Dibbets. In de tuinen van Klooster Kamp waan je je in Sanssouci en het Engelse landschapspark rond Slot Dyck is een droom van vrijheid. Maar ook in de keurig aangeplante boerenhoven wordt natuur kunst. En het sculpturenpark in Viersen het Museuminsel in Hombroich en het Odapark in Venray brengen echte kunstwerken als het ware onder de hoede van de natuur. Het Bijbels Openluchtmuseum in Heilige Landstichting is een inspirerend museumpark met vijf religieus-culturele paviljoenen. Maar soms is kunst alleen voldoende en heeft ze genoeg aan de eigen, voor zichzelf gecreëerde ruimte. Muziek Biënnale Niederrhein richt haar blik op de kunst der natuur en de natuur der kunst aan de hand van Simone de Beauvoir in Kurhaus Kleve, Franz Schubert en de Franui Musicbanda in sculpturenpark Viersen, Eric Vloeimans' Gatecrash in het Odapark en een kameropera in het Krefelds Museum.

Muziek
in huizen en
boerderijen

Impressum Colofon

ViSdP

Kulturaum Niederrhein e.V. - www.kulturaum-niederrhein.de, Christian Weisbrich, Vorsitzender | voorzitter

Projektleitung | Projectleiding

Dr. Ingrid Misterek-Plagge, Kulturaum Niederrhein e.V. | Marcel Tabbers (Haringwurst), Stichting Muziek Biennale Niederrhein

Künstlerische Leitung | Artistieke leiding

Prof. Stephan Froleyks, Sigrun Hintzen, Wolfgang Kostujak, Nard Reijnders, Beate Schüler

Infoservice | Inlichtingen

Franca Pier, Kulturaum Niederrhein e.V., Tel. +49 (0)2841 – 177482 | Haringwurst, Stichting Muziek Biennale Niederrhein, Tel. +31 (0)77 – 8515515 oder +31 (0)6 – 29048444

Touristische Angebote | Toeristische Arrangementen

Monika Agata-Linke, Kulturaum Niederrhein e.V. | Haringwurst, Stichting Muziek Biennale Niederrhein

Redaktion | Redactie

Claudia Holthausen (Kontakte für Kultur), Annemarie Staaks (Haringwurst)

Übersetzungen | Vertalingen

Dialect Communications (NL-D) | Haringwurst (D-NL)

Pressekontakt | Perscontact

Claudia Holthausen, Kontakte für Kultur, Tel. +49 (0)151 – 19155550, c@holthausen-kfk.de Haringwurst, Tel. +31 (0)77 – 8515515 oder +31 (0)6 – 29048444

Graphik | Vormgeving

Jane Klein, OptimaForma, Nijmegen

Druck | Druk

Thieme MediaCenter Nijmegen

29. August
2. November
2008

MUZIEK
BIENNALE
NIEDERRHEIN
2008

Der Ministerpräsident
des Landes Nordrhein-Westfalen

euregio

Qualität für Menschen

kulturaum
niederrhein e.v.

Informationen und Ticketservice

Die Muziek Biennale Niederrhein ist eine Gemeinschaftsproduktion des Kulturaum Niederrhein e.V., der Stichting Muziek Biennale Niederrhein und der teilnehmenden Konzertveranstalter und Bühnen. Dieses People 2 People-Projekt wird durch die europäische Gemeinschaftsinitiative INTERREG IIIA der euregio rhein-maas-nord kofinanziert. Wir danken ferner für die Unterstützung durch den Ministerpräsidenten des Landes Nordrhein-Westfalen, den Landschaftsverband Rheinland und die mitwirkenden Städte, Gemeinden und Provinzen.

Deutschland

Kulturaum Niederrhein e.V.
Kastell 5 | D-47441 Moers
Tel.: +49 (0)2841 – 177482
Fax: +49 (0)2841 – 177481
deutschland@muziekbiennale.eu
www.muziekbiennale.eu

Informatie en ticketservice

De Muziek Biennale Niederrhein is een gezamenlijke productie van Kulturaum Niederrhein e.V., Stichting Muziek Biennale Niederrhein en de deelnemende concertorganisaties en podia. Dit People2People-project wordt ondersteund door Interreg IIIA, een initiatief van de Europese Gemeenschap, dat de Euregio Rijn-Maas-Noord co-financiert. Verder willen we de minister-president van Nordrhein-Westfalen, het gewest Rijnland en alle betrokken gemeenten en provincies hartelijk danken voor hun bijdrage.

Nederland

Stichting Muziek Biennale Niederrhein
Valuasstraat 34 | NL-5911 EN Venlo (Q4)
Tel.: +31 (0)77 – 8515515 oder/of
+31 (0)6 – 29048444
nederland@muziekbiennale.eu
www.muziekbiennale.eu

